

УДК 808. 26 (053)

В.І. Рагаўцоў

ВЕРБАЛЬНЫЯ СРОДКІ СТВАРЭННЯ КАМІЧНАГА Ў П'ЕСЕ «СЯЛЯНКА» В. ДУНІНА-МАРЦІНКЕВІЧА

У артыкуле разглядаюцца як спецыялізаваныя, так і неспецыялізаваныя вербальныя сродкі камічнага. Да спецыялізаваных адносяцца такія сродкі, для якіх функцыя стварэння камічнай экспрэсіі з'яўляецца асноўнай. Гэта каламбуры (фразеалагічныя) і іранізмы. Іх можна кваліфікаваць як абсалютна-спецыялізаваныя сродкі камічнага, паколькі яны выконваюць функцыю стварэння камізму ўсе без выключэння. Неспецыялізаваныя – такія сродкі, для якіх функцыя стварэння камічнага эфекту не з'яўляецца асноўнай. Гэта антрапонімы, прыказкі, фразеалагізмы, экспрэсіўна зніжаныя адзінкі, лірызацыя маўлення, кантрастывы, іншамоўныя ўкрапіны, марфалагічныя аказіяналізмы. Выяўленню камічнай экспрэсіі ў моўнай адзінцы садзейнічаюць актуалізатары, у ролі якіх выступаюць сродкі постпазіцыйнага вербальнага кантэксту, а таксама сітуацыйны кантэкст. Камічны эфект узмацняецца з дапамогай інтэнсіфікатараў (канцэнтраванае ўжыванне моўных адзінак).

В. Дунін-Марцінкевіч – заснавальнік «новай беларускай драматургіі» [1, с. 136], а таксама «прафесіянальнай беларускай камедыяграфіі» [2, с. 121]. Неацэнная заслуга яго ў распрацоўцы новых жанравых формаў (вершаванае апавяданне і апавесць, балада, камедыя, фарс-вадэвіль). Як адзначае М.М. Грынчык, пісьменнік, «апіраючыся на жывыя пласты гутарковай мовы, народнай фразеалогіі... істотна пашырыў вобразна-выяўленчыя функцыі роднай мовы, прыдаў ёй непаўторны літаратурны бляск і гучанне» [3, с. 93].

Музычна-драматычны твор «Сялянка» («Ідылія») – першы друкаваны твор В. Дуніна-Марцінкевіча (Вільня, 1846 г.), «прынцыповы для станаўлення новай беларускай літаратуры... (сяляне гаварылі ў ім па-беларуску)» [4, с. 408]. З'яўленне камічнай оперы «азначала крок наперад у развіцці нашай драматургіі, у яе жанравым абнаўленні і спробах стаць на прафесіянальны шлях» [2, с. 98]. У 1852 г. опера ў двух актах была пастаўлена на мінскай сцэне створаным Марцінкевічам тэатральным калектывам (паўторна пастаўлена ў Мінску ў 1994 г.). Ролю войта Навума Прыгаворкі паймаў сам аўтар п'есы. Са сцэны прагучала жывое беларускае слова, якое «гнеўна асуджала касмапалітызм арыстакратычных колаў грамадства» [5, с. 10].

Адна з асноўных вартасцей п'есы заключаецца ў тым, што ў ёй В. Дунін-Марцінкевіч асудзіў «нізкапаклонства пэўнай часткі беларускай шляхты перад усім іншаземным, асабліва французскім, і пагарду да роднага, нацыянальнага» [6, с. 27–28].

У творы многа камічных сцэн. Адзін з каларытных вобразаў, чыё маўленне па-народнаму трапнае, дасціпнае, сакавітае, – войт Навум.

Для дасягнення камічнага эфекту выкарыстоўваюцца наступныя асноўныя маўленчыя сродкі і прыёмы.

Антрапонімы. Камічную функцыю выконваюць гаваркія прозвішчы, якія вобразна, трапна характарызуюць персанажа. Напрыклад, Выкрутач, камісар маёнтка Лятальскага, паводле А. Сабалеўскага, «выкруціць не толькі рукі і ногі, а і душу» [7, с. 273]. Апрача таго, ён і сам мог выкруціцца з любой складанай жыццёвай сітуацыі. Так, заляцаючыся да дваровай дзяўчыны, ён увесь час апраўдваўся («*выкручвайся, як уюн*») перад жонкай: гэта, маўляў, плёткі. Словаўтваральна гэты антрапонім, такім чынам, звязаны з дзеясловам *выкруціцца*, які мае, у прыватнасці, значэнні 'спрытна выслізнуць' і перан. 'выйсці з цяжкага, непрыемнага становішча'.

Пры ўжыванні прозвішчаў з празрыстай унутранай формай камічны эфект можа ўзмацняцца. Гэта назіраецца ў тых выпадках, калі прозвішча (семантыка

словаўтваральнай асновы) кантрастуе з яго носьбітам. Напрыклад, асобы, якія належалі да прывілеяваных (чыноўных, арыстакратычных, духоўных і да т. п.) слаёў грамадства ў дарэвалюцыйнай Расіі, маглі мець прозвішчы, апелятыўная семантыка якіх не адпавядала сацыяльнаму становішчу гэтых асоб у грамадстве або іх тытулу (званню, рангу). Да такіх антрапонімаў адносіцца Кароль *Лятальскі* – пустазвон і ветрагон, які не ўмее трымаць слова і тым больш несці за яго адказнасць. Як адзначае А. Сабалеўскі, «Лятальскі, што, як страказа, пралятаў многія гады па розных там загіраніцах» [7, с. 273].

Прыказкі. Важную ролю ў стварэнні камічнага эфекту адыгрываюць прыказкі, якіх у п'есе, паводле І.Я. Лепшава, 71 [8, с. 125]. Асабліва часта яны сустракаюцца ў маўленні войта Навума, дзе выконваюць «важную характарыстычную ролю», падкрэсліваюць «вясёлы нораў гэтага чалавека, яго дасціпнасць» [2, с. 96]. Шматлікія з прыказак поўныя «народнага гумару, жыццярэдаснасці, бяскрыўднай насмешкі» [9, с. 143].

Некаторыя прыказкі ўжываюцца як жартаўлівае застольнае пабуджэнне піць і есці: [Навум:] *Ты [Ціт], відна, помніў прымоўку: патуль пій да еш, пакуль рот свеж: бо як умрэш, то і калом не ўпрэш.* Інтэнсіфікатарам камічнага з'яўляецца экспрэсіўна зніжаны дзеяслоў (не) *уперці* – 'з цяжкасцю ўпхнуць'.

Як камічна насычаныя ўспрымаюцца рэплікі, што складаюцца пераважна са спалучэнняў займеннікаў ці прыслоўяў з няпэўным (абагульненым) значэннем. Пачуўшы ад камісара словы папроку (*Дак эта ты, сабака, на мяне набрахаў штось перад панам*), Навум так дасціпна адказаў: *Каб жа я каму, калі што якое; а то ніколі, нікому нічога...* Можна толькі дагадвацца, што пад недагавораным ён меў на ўвазе выраз, які ўжываецца як самастойная прыказка: *А калі што якое, дык што тут такое 'няма прычын непакоіцца'* – жартоўны адказ на які-н. папрок.

У п'есе сустракаюцца індывідуальна-аўтарскія варыянты прыказак: [Навум:] *Пайду да прышлю тут яго жонку. Хіба яна дасць рады. Бо добра кажэ прымоўка: куды чорт не даступіцца, туды бабу паішлець.* Вылучаны паўтлустым шрыфтам выраз – аўтарскі варыянт прыказкі *Дзе чорт <сам> не зможа (не можа), туды (там) бабу паішле* – 'гаворыцца пра жанчыну з неадабрэннем за які-н. яе непрымальны ўчынак'.

Фразеалагізмы. Вось як дасціпна выказаўся Навум пра камісара маёнтка Лятальскага, ведаючы, што калі прыйдзе бяда, то не абыдзе і яго: *...Бо штось ён [камісар] вельмі цяпер у кулак затрубіў; а лётае! а бегае! як бы блёкату наеўся.* Фразеалагізм *у кулак* (разм. 'ціха і непрыкметна') звычайна ўжываецца з прыфразеалагічнымі словамі *смяцца*, *хіхікаць* і пад. Дзеяслоў *затрубіць*, які ў адрозненне ад названых дзеясловаў абазначае даволі вялікую ступень гучання ('стварыць нізкія, моцныя гукі, падобныя на гукі трубы') у спалучэнні з фразеалагізмам выклікае ў чытача камічнае ўражанне. Увесь выраз (фразеалагізм з прыфразеалагічным дзеясловам-метафарай) мае значэнне 'непрыкметна падаў моцны сігнал' (знак трывожнага прадчування, незадавальнення). Як вынік – камісар лётае, бегае, як бы «*блёкату наеўся*», дзе вылучаны курсівам фразеалагізм – праст. неадабр. 'зусім здурнеў, перастаў разумець, кеміць'.

Экспрэсіўна зніжаныя адзінкі. Яны выклікаюць камічны эфект, таму што сваёй зніжанай экспрэсіўнай не зусім адпавядаюць эстэтычнай маўленчай норме. Пачуўшы словы-прызнанні мужа ў каханні дворнай дзяўчыне, Уршуля з такімі словамі накінула на яго: «*Ой ты, стары ветрагон! ветрагон! Заўсёды мне выдумляеш усялякія фіглі, і нічога добрага!*» Назоўнік (стары) *ветрагон* не толькі неадабральна характарызуе мужа як легкадумнага, пустога чалавека, але і стварае адмысловую вобразную карціну, што абумоўліваецца ўнутранай формай слова. Характарыстычную ролю выконвае і назоўнік *фіглі* – разм. неадабр. 'хітрыкі, спрытныя прыёмы для дасягнення чаго-н.'.

Калі Уршуля даведлася ад дворнай дзяўчыны, што муж «як *цень*» ходзіць пастаянна за ёю і надакучае «*сваім каханнем*», яна з пагрозаю папярэдзіла яго: «*О пачакай ты, круціглова! шэсьцьдзсятгадовы баламут! выб'ю я табе з галавы гэтыя твае залёты!*» Тут комплексна ўжываюцца наступныя зніжаныя экспрэсемы *круціглова* – разм. ‘хітун, махляр’, *баламут* – разм. ‘спакуснік, інтрыган’, фразеалагізм *выбіць з галавы* – разм. неадабр. ‘прымусіць адмовіцца ад чаго-н.’

Лірызацыя маўлення. Камічны эфект абумоўлены празмернай лірызацыяй, якая дасягаецца ўжываннем інверсіі, прыёму паралелізму ў пабудове канструкцый, тропай (эпітэтаў, параўнанняў, метафар, гіпербал): [Навум (выступае наперад з камічнай павагай, трымаючы лубку мёду ў адной руцэ):] *Вяльможны наш пане дзядзічны, вотча і дабрадзею! Добра кажса прыгаворка: госць у дом, бог у дом; а ты ж нам дарагі госць, як яснае солнышка; прыляцеў жа ж ты к нам, як чайка з-за мара; прыляцеў, штоб нас, сірот бедных, пацешыць; чы ж прывёз жа ты з-за мара сэрца для нас атцоўскае? <...> Прымі жа, пане, на гасцінец лубку мёду. Дай бог, штоб жыццё тваё між намі было, як ён, соладка. Да штоб табе давялася жонка, як галубка, ціха, як авечачка, прыгожа, як красачка. Да будзь жа меж намі весел, як сват на вяселлі, здароў, як вада, а багат, як зямля.*

Як слухна адзначае А. Сабалеўскі, «тут ёсць і яўнае пасміханне, што госць толькі, як «яснае солнышка», прыляцеў ён, «як чайка з-за мара», і празрыстыя намёкі на той спосаб жыцця, які вёў пан Лятальскі» [7, с. 268].

Іранізмы. Іранічную канатацыю могуць мець наступныя моўныя адзінкі.

1. Словы. Калі Уршуля папракала свайго мужа за здраду ёй, ён увесь час меў звычку адгаворвацца: маўляў, плёткі. Пераканаўшыся, што гэта няпраўда, яна з іроніяй паўтарае яго любімыя словы-адгаворкі, пра што сведчыць актуалізатар, які выконвае функцыю своесаблівага кваліфікатара іранічнага, – выклічнік *ха!*: [Уршуля:] (Да мужа.) *Ну! ну! ну! пакажу я табе гэтыя плёткі, прыйдзі толькі дадому!* (Выбягае, запыхаўшыся, усцяж паўтараючы.) ***Плёткі! ха! ха! плёткі!..***

Іранізмы ўжываюцца і ў наступнай рэпліцы Уршулі, адрасаванай мужу: [Уршуля:] *А ты ж [муж] мне баяў, што пан пасылае цябе ў другі фальварак і дзеля таго дома начаваць не можаш; а ты, мой міленькі, на ўсю ноч у залёты выбраўся! О пачакай, дабрадзею! я ж табе пакажу залёты!* Актуалізатарам іранічна ўжытай формы *міленькі* з’яўляецца на ўсю ноч у залёты *выбраўся!*, а формы *дабрадзею* – я ж табе *пакажу залёты!*

2. Прыказкі. Як іранізмы могуць ужывацца выразы, утвораныя на ўзор прыказак. Такія новаўтварэнні адметныя тым, што «характарызуюцца сэнсавай ёмістасцю, з’яўляюцца яркім выяўленчым сродкам, удзельнічаюць у стварэнні камізму ці сатырычнай завостранасці» [10, с. 182]. Вось як Навум прарэагаваў (адварнуўшыся ўбок) на пагрозу камісара Лятальскага (*Пачакай, лайдача! я прыпільную! Але не прасі бога, калі дазнаюся! Будзе канчук у рабоце*): ***Вялікага сабакі вялікі і брэх!*** Няма сумнення, што прататыпам вылучанага паўтлустым шрыфтам выраз-наватвора паслужыла прыказка *Вялікаму каню – вялікі хамут* (яе сінонім: *Вялікаму караблю – вялікае <i>і</i> плаванне*) – ‘на чалавека з вялікімі здольнасцямі і магчымасцямі ўскладваюцца і значныя абавязкі’. Індывідуальна-аўтарскі наватвор ужываецца як іранізм, пра што сведчыць постпазіцыйны вербальны актуалізатар – працяг Навумавай рэплікі: *Бач ты яго, вельмі набаяліся! У кантэксце наватвор Вялікага сабакі вялікі і брэх!* падлягае перасэнсаванню і рэалізуе значэнне, адваротнае таму, якое закладзена ў выразе першапачаткова: ‘сабака хоць і вялікі, але брэх яго нікчэмны’. З дапамогай такога прыказкавага наватвора тонка высмейваецца камісар Лятальскі як чалавек, з якім мала хто лічыцца.

Некаторыя прыказкі выражаюць іронію аўтасемантычна, паколькі ў семантыцы іх утрымліваецца канатэма «іранічнае». Адноўчы Навум пачуў ад Юліі, што панскі слуга Ян прасіў, каб яна «*прыйшла сумеркам сюды ў сад з ім пагаварыць*». Юлія, каб адчапіцца ад яго, «*абяцала прыйсці*». Гэтыя яе словы выклікалі іранічную ўсмешку ў Навума: *Абяцанка цацанка, а дурному радасць*. Так кажуць іранічна ці з неадабрэннем, калі не вераць у хуткае выкананне кім-н. дадзеных ім абяцанняў.

Кантрастывы. Камічны эффект можа грунтавацца на тым, што левая частка кантрастыўнай бінармы з'яўляецца экспрэсіўна станоўчай, а правая – адмоўнай: [Камісар:] *Я буду чакаць цябе тут. Зробіш мне гэтую ласку?* [Юлія (убок):] *Пачакай жа, мой ты марцавы дзедка! Зраблю я табе штучку!*

Камічная экспрэсія дасягаецца пры ўжыванні праклёнаў і іншых сродкаў як стылістычных кантрастываў: [Іцка:] *Штоб цябе [Ціта] **параліс** узяў, мой ты **міленькі!*** Зразумела, пад уплывам адмоўнай экспрэсіі праклёну ласкальная форма (*міленькі*) набывае адваротны, іранічны сэнс.

У якасці кампанентаў кантрастыўнай бінармы могуць выступаць прозвішча, словаўтваральна суадноснае са словам станоўчай семантыкі, і прэ- / постпазіцыйны вербальны кантэкст з неадабральнай ацэнкай персанажа: [Камісар (адзін, думае і, крыху пачакаўшы, ходзячы гаворыць):] *Хоць і ведаю спосаб мыслення нашага пана, яго пыху і пагарду сялянствам, але як падумаю, што ён хутка сюды прыедзе, нейкая трывога закрадаецца ў маю душу. Калі ён, барані божа, даверыцца пану **Дабровічу**, о! то згуба мая немінучая. У выніку кантрасту «семантыкі» прозвішча (Дабровіч) і характарыстыкі пана іншым персанажам антрапонім успрымаецца чытачом з добрай доляй іроніі.*

Насычаны камічны эффект можа стварацца звароткамі і прыдаткамі, якія маюць кантрасную семантыку і экспрэсіўную афарбоўку: [Уршуля:] *Ах! гэта ж і пан наш тут! (Да мужа.) Шчасце тваё! (Да Кароля.) Прабач, **яснавьяльможны пан дабрадзеі**. Сапраўды не заўважыла! (Робіць рэверанс, а потым, абярнуўшыся да мужа, гаворыць.) Ну!.. **папомніш ты мяне, стары ветрагон!**.. дамся я табе ў знакі! У рэпліцы Уршулі ўжыты два кантрасныя выразы – з узвышанай экспрэсіяй (зваротак *яснавьяльможны пан дабрадзеі*) і зніжанай (прыдатак *стары ветрагон*).*

Іншамоўныя ўкрапіны. З імі сустракаемся ў маўленні яўрэя Іцкі, які, карыстаючыся беларускай мовай, вымаўляе некаторыя словы спецыфічна (шыпячыя [ш], [ч] замяняе на свісцячыя [с], [ц]): *Гэртэ! **маес цэм** плаціць [Ціт]?; Ну, Ціт! **цы маес ты гросы?**; Яно так, Навумка! Але з ты, **Цітацка, сказы, цы заплаціс?**; Ну... калі [Ціт] **не заплаціс, то закарбуй, а мы паліцым**, і я прыму старпу сена, **сто ў цябе ў адрынцы, і есцэ на барыс** кварту гарэлкі пастаўлю. – Гэртэ! **Цы добра? мой Цітацка!***

Каламбур. У п'есе сустракаецца фразеалагічны каламбур, утвораны ў выніку актуалізацыі ўнутранай формы фразеалагізма, што дасягаецца ўжываннем параўнальнага звароту, «які агаляе ўнутраную форму, ажыўляе семантычны вобраз, прыхаваны ў фразеалагічнай адзінцы» [11, с. 225]: [Ціт:] *Ты, як п'яўка, усю б **кроў** з нас **выссаў!*** У выразе *кроў высаў* сумяшчаюцца два значэнні – фразеалагічнае (разм. пагард. 'давёў да галечы'; яно пераважае) і канкрэтнае (выяўляецца з дапамогай параўнання).

Марфалагічныя аказіяналізмы. Насычаны камічны эффект выражаюць дэмінітыўныя формы назоўнікаў (аказіянальныя і ўзуальныя) пры канцэнтраваным ужыванні: [Навум:] *Рынуў слаўцом, як **пярцом**; а што напішаш **пярцом**, то не вырубіш **тапарцом***; [Камісар:] *Мая **Югаська!** // **Ціпачка**, краска! // **Мой ты мігдалік!** // **Мой спецыялік!***

Комплекснае выкарыстанне вербальных сродкаў. Гэта разнатыпныя сродкі, з дапамогай якіх ствараецца насычаны камічны эффект.

1. [Іцка:] *Ой! мой ты Навумка! І я скажу прымоўку: **музык п'ець, як у леецку лець**; а як прыйдзеца плаціць, то **як дурань, маўчыць. Цы гэтак добра?** У рэпліцы яўрэя вербальнымі сродкамі камічнага з'яўляюцца: трапны выраз-рыфмаванка *Музык п'ець, як у леецку лець*, кантамінаваныя (беларуска-яўрэйскія) іншамоўныя ўкрапіны (*сказу, мызык, цы, леецку*), умоўныя дыялектызмы (*п'ець, лець*).*

2. [Іцка (даючы яму падвойную крэйдку):] *Які ты [Ціт] **дурань, мой каханцык! насто** табе яе карміць? я і так, з **друзбы** для цябе, прыму ў добрай плаце.* Камічны эфект дасягаецца ўжываннем экспрэсіўнага кантрастыва (*дурань – мой каханцык*) і кантамінаваных іншамоўных украпін (*каханцык, насто, друзбы*).

3. Уршуля, даведаўшыся, што яе муж заляцаецца да Юліі, дворнай дзяўчыны, але ўвесь час як мог утойваў ад жонкі свае любоўныя інтрыгі, са словамі гневу прамовіла: *«О пачакай, пачакай ты, **стары грэшнік!** цяпер я цябе злаўлю! Дагэтуль ты **выкручваўся, як уюн**; заўсёды казаў мне адно: «Эй, то плёткі, мая **душачка, плёткі...**» Але ж цяпер набачым! **Плёткі, плёткі, ха! ха! ха! Плёткі!**»* (Выходзіць, паўтараючы апошнія словы.) Для стварэння камічнага ўжываюцца: кантрастывы (зніжаная экспрэсема *стары грэшнік – «ласкальная» мая душачка*), фразеалагізм (*выкручваўся як уюн – разм. 'бесперастанку і не знаходзячы выйсця з цяжкіх абставін'*), іранізм *плёткі* (актуалізатар – трыпнікаваны выклічнік *ха! ха! ха!* а таксама сітуацыйны кантэкст, з якога вядома, які «верны» сваёй жонцы яе муж-інтрыган).

4. [Навум:] *Маўчы, Ціт! Не наша дзела аб гэтым гаманіць. Знаеш прымоўку: **і сцены маюць вушы. Ты гаворыш, а ён шмыг – і тут! Ведаеш прынавесць: ты з варот, а ён чэраз плот; аб воўку памоўка, а ён тут; ой, не вер нікаму, а ніхто не абмане.** Бо як пачуе **чы** даведаецца камісар, то і скура будзе ў рабоце і **апошнюю авечку адбярэ. Лепей прышчамі зубамі язык і кланяйся нізка, пакуль яго мяцеліца ад нас вымеце; бо знаеш? пакорнае цялятка дзве маткі ссець.*** Камічны эфект дасягаецца комплексным ужываннем у адной рэпліцы розных вербальных сродкаў: прыказак, якія ў свядомасці чытача суіснуюць не толькі з фігуральным значэннем як асноўным, але і прамым (нярэдка «алагічным»), што і выклікае смехавыя асацыяцыі: *і сцены маюць вушы* ('могуць падслухаць' – як папярэджанне быць асцярожным у размове, каб не падслухалі), *ты з варот, а ён чэраз плот* (кажуць пра таго, хто можа нечакана, непрадбачана з'явіцца), *аб воўку памоўка, а ён тут* (кажуць пра таго, хто прыходзіць якраз тады, калі пра яго гавораць, успамінаюць), *не вер нікаму, а ніхто не абмане* ('каб быць упэўненым, што цябе ніхто не абдурыць, нікому не давярайся'), *пакорнае цялятка дзве маткі ссець* (разм. неадабр. 'спрытны, дагодлівы чалавек, які ўмее пакарыстацца абставінамі'), метафарычныя выразы *апошнюю авечку адбярэ* (г. зн. пакіне ні з чым, давядзе да галечы), *мяцеліца вымеце* ('знікне, пакіне нас'), фразеалагізмы *прышчаміць зубамі язык* (параўн. з узуальным *трымаць язык за зубамі*) – разм. 'быць асцярожным у выказваннях'. Злучнік *чы* ('ці'), на думку І.Я. Лепешава, можна лічыць украінізмам (*чи*) або польскім словам (*czy*) [12, с. 118].

Такім чынам, для стварэння камічнай экспрэсіі ў творы выкарыстоўваюцца розныя вербальныя сродкі: часцей неспецыялізаваныя, радзей спецыялізаваныя. У выяўленні камічнага эфекту важная роля належыць актуалізатарам, а ва ўзмацненні яго – інтэнсіфікатарам.

СПІС ЛІТАРАТУРЫ

1. Усікаў, Я. Беларуская камедыя : літ.-крытыч. нарысы / Я. Усікаў. – Мінск : Маст. літ., 1979. – 208 с.

2. Жураўлёў, В.П. В.І. Дунін-Марцінкевіч / В.П. Жураўлёў // Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры : у 2 т. / рэдкал. : В.В. Барысенка [і інш.]. – Мінск : Навука і тэхніка, 1969. – Т. 2 : Літаратура XIX – пачатку XX ст. – С. 91–127.

3. Грынчык, М.М. Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч / М.М. Грынчык // Гісторыя беларускай літаратуры : XIX – пачатак XX ст. : падруч. для філал. фак. пед. ВНУ / пад рэд. М.А. Лазарука, А.А. Семяновіча. – 2-е выд. – Мінск : Выш. школа, 1998. – С. 61–93.

4. Кісялёў, Г.В. Дунін-Марцінкевіч Вінцэнт / Г.В. Кісялёў // Беларускія пісьменнікі : біябібліяг. слоўнік : у 6 т. / пад рэд. А.В. Мальдзіса. – Мінск : БелЭн, 1993. – Т. 2. – С. 407–409.

5. Янушкевіч, Я. «Ён першы сеяў зярняты...» / Я. Янушкевіч // Дунін-Марцінкевіч В. Творы. – Мінск : Маст. літ., 1984. – С. 3–16.

6. Семяновіч, А.А. Гісторыя беларускай драматургіі : XIX – пач. XX ст. / А.А. Семяновіч. – Мінск : Выш. школа, 1985. – 167 с.

7. Сабалеўскі, А. Драматургія і тэатр В. Дуніна-Марцінкевіча 40–50-х гадоў XIX ст. / А. Сабалеўскі // Гісторыя беларускага тэатра : у 3 т. – Мінск : Навука і тэхніка, 1983. – Т. 1 : Беларускі тэатр ад вытокаў да Кастрычніка 1917 г. / рэд. тома Г.І. Барышаў, А.В. Сабалеўскі. – С. 259–284.

8. Лепешаў, І.Я. Лінгвістычны аналіз тэксту / І.Я. Лепешаў. – Мінск : Выш. школа, 2009. – 287 с.

9. Лойка, А.А. Гісторыя беларускай літаратуры: дакастрычніцкі перыяд : у 2 ч. / А.А. Лойка. – Мінск : Выш. школа, 1977. – Ч. 1. – 304 с.

10. Лепешаў, І.Я. Парэміялогія як асобны раздзел мовазнаўства : дапаможнік / І.Я. Лепешаў. – Гродна : ГрДУ, 2006. – 279 с.

11. Лепешаў, І.Я. Фразеалогія сучаснай беларускай мовы / І.Я. Лепешаў. – Мінск : Выш. школа, 1998. – 271 с.

12. Лепешаў, І.Я. Лінгвістычны аналіз літаратурнага твора / І.Я. Лепешаў. – Мінск : Нар. асвета, 1981. – 159 с.

Rogovtsov V.I. Verbal Means of Creating a Comic Effect in the Play «The Peasant Woman» by V. Dunin-Martsinkevich

Different verbal means (specialized and non-specialized) are used for creating a comic effect in the play. An important role in revealing the comic connotation belongs to special means (means of verbal and non-verbal context); in intensification of such connotation – to intensifiers (a concentrated use of lingual means).

Рукапіс паступіў у рэдкалегію 20.01. 2011